

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ У НИШУ

Број:

10/7-1-4

ИЗВЕШТАЈ О УРАЂЕНОМ МАСТЕР РАДУ

Датум:

13.02.2017.

Наставно-научном већу Филозофског факултета Универзитета у Нишу
подносимо следећи извештај:

ИЗВЕШТАЈ О УРАЂЕНОМ МАСТЕР РАДУ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ:

1. Састав комисије:

1. Др Мирјана Илић, доцент
2. Др Бобан Арсенијевић, ванредни професор
3. Др Александра Лончар Раичевић, доцент

2. Одлука Већа департмана за српски језик број 10/7-1-74 од 9. децембра 2016. године.

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ:

1. Име, име једног родитеља, презиме
Марија Слободан Петровић
2. Година уписа на мастер академске студије
2014/2015.
3. Назив студијског програма
Мастер академске студије филологије (модул српски језик)

III НАСЛОВ –МАСТЕР РАДА:

Глаголи кретања из угла теорије концептуалне интеграције

IV ПРЕГЛЕД-МАСТЕР РАДА:

Навести кратак садржај са назнаком броја страна поглавља, слика, шема, графикона и сл.

Рад Глаголи кретања из угла теорије концептуалне интеграције има 94 странице распоређене у седам поглавља и двадесетједно потпоглавље. У Уводу (4-6) се наводе предмет и циљеви истраживања, теоријско-методолошки приступ, описује корпус и износе основне хипотезе. Увод има и десет потпоглавља: Когнитивнолингвистички приступ проучавању језика (6-8), Теорија менталних простора (8-9), Настанак менталних простора (9-10), Граматичка средства за конструисање менталних простора (10-11), Топологија менталних простора (11), Појам пресликавања (11-12), Теорија концептуалне интеграције (13-15), Витални односи (15-17), Типови мрежа појмовне интеграције (17-19), Концептуална интеграција и језички израз (19), Теорија концептуалне интеграције у српској науци (19-22). Теорија концептуалне интеграције представља једну од новијих когнитивистичких теорија и њеном опису је посвећена већа пажња. Такође се објашњавају специфичности ове теорије с обзиром на лексеме које се проучавају. Друго поглавље описује глаголе кретања са лексичко-семантичког аспекта Лексичко-семантички особености глагола кретања (22-24). У трећем делу анализирају се примери са глаголима кретања. За потребе истраживања оформљена је лексичко-семантичка група од 25 глагола људског кретања, а они су даље подељени у подгрупе. То су следећи глаголи: *кретати се, ићи, ходати, пешачити, шетати, трчати, јурити, бежати, бауљати, гмизати, пливати, ронити, лутати, базати, тумарати, отићи, поћи, изаћи, доћи, ући, прећи, проћи, пењати се, скоцити, силазити*. Трећи део има једанаест потпоглавља која се подударају са подгрупама унутар лексичко-семантичке групе. Глаголи кретања из угла концептуалне интеграције (24-27), Глаголи синхронизованог кретања у усправном положају (27-40), Глаголи брзог кретања (40-43), Глаголи кретања помоћу руку и ногу по земљи (43-45), Глаголи кретања помоћу руку и ногу чија се радња одвија у води (45-47), Глаголи кретања без циља (47-49), Глаголи кретања са компонентом управљености (49-50), Управљени глаголи кретања са аблативном компонентом (50-54), Управљени глаголи кретања са адлативном компонентом (54-59), Управљени глаголи кретања са перлативном компонентом (59-63), Управљени глаголи кретања са компонентом кретања нагоре (63-66), Глаголи кретања надоле (66-67). Четврти део доноси закључна разматрања. Пети део Прилози (71-90) доноси списак примера из корпуса. У шестом и седмом делу је дат списак литературе и извора.

Појам менталних простора први пут је у когнитивној лингвистици примењен у радовима Жила Фоконијеа (Gilles Fauconnier). Он је детаљно разрадио теорију менталних простора у књигама *Mental Spaces* (1985/1994) и *Mappings in Thought and Language* (1997).

Њихова важност огледа се у томе што се помоћу њих могу разрешити проблеми на које традиционални приступи језику нису могли да одговоре, као што су: претпоставке, контрафактуалност, компарација, подељен идентитет и сл. Дефиниција која се најчешће користи када су у питању ментални простори је следећа: То су мали концептуални пакети који настају док мислимо и говоримо (Fauconnier 2002:102).

Тиме се наглашава да су у питању тренутне структуре које настају у самом тренутку

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ У НИШУ

ИЗВЕШТАЈ О УРАЂЕНОМ МАСТЕР РАДУ

Број:

10/7-1-4

Датум:

13.02.2017.

говорења, односно дискурса. Настају да би учесници у дискурсу лакше комуницирали и да би прималац поруке могао на прави начин да дешифрује њено значење. Ментални простори као привремени продукти заправо су део веће и општије структуре усклађене у дугорочној меморији, а обележавамо је терминима семантички оквир, појмовни домен и идеализовани појмовни модел.

Теорија концептуалне интеграције представља логичан наставак и допуну Фоконијевог истраживања о менталним просторима. Настала је заједничким делањем Жила Фоконијеа и Марка Тарнера а образложена је у књизи *The Way we Think. Conceptual Blending and the Mind's Hidden Complexities* (2002).

Циљ теорије јесте да одгонетне на који начин се конструише значење у комуникацији. Они сматрају да значење мора интегрисати извесне структуре, али није њихов прост збир, већ и нешто више од тога, новонастало значење (енг. emergent structure) које има своју структуру.

У тексту смо дали слободан превод на српском језику. Овде наводимо текст у оригиналу на енглеском језику: Mental spaces are small conceptual packets constructed as we think and talk, for purposes of local understanding and action.

Основно полазиште аутора (Fauconnier и Turner, 2003: 25-26) јесте да значења која узимамо здраво за готово су она чије су комплексности најбоље скривене, односно да су чак и најпростији изрази резултат појмовне интеграције. Реконструишући ментални пут који води до конструкције значења крајњи циљ аутора јесте да открију начин функционисања људских мисли

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА -МАСТЕР РАДА:

У раду је извршена семантичка анализа групе речи под називом глаголи кретања да би се утврдиле сличности и разлике између њихових полисемантичких структура. Како су корпус сачињавали примери из публицистичког стила, ова анализа доста реално одражава актуелно стање у савременом српском језику.

Анализирано је 25 лексема глагола људског самоиницијативног кретања, чија је архисема „кретање??“ иста за све, али су диференцијалне семе за сваки глагол другачије. На основу примарних диференцијалних сема извршена је подела лексичко-семантичке групе глагола на шест подгрупа.

У анализи конкретних лексичко-семантичких подгрупа и чланова тих група пошло се од следећих претпоставки:

1. Број значења који глаголи кретања развијају, односно полисемантичка структура

глагола кретања је у директној вези са степеном општости глагола. То значи да уколико се семантичка структура глагола кретања састоји само од архисеме „кретање“ и још једне диференцијалне семе, такви глаголи ће бити способнији да развијају већи број значења. Те из тог разлога, неће све лексичко-семантичке подгрупе глагола кретања бити појединачно способне да развију већи број значења.

2. На нивоу лексичко-семантичких подгрупа неће сви чланови група бити појединачно способни да развију већи број значења што је опет у вези са степеном општости глагола кретања.

Дакле, анализа је вршена на два нивоа: на нивоу групе и на сваком појединачном члану из групе.

На основу анализе дошло се до следећих податка:

1. Глаголи кретања представљају групу речи која има богату полисемантичку структуру чије се основно значење заснива на спацијалној транзицији.

2. На нивоу лексичко-семантичких подгрупа примећено је да се оне могу представити у градуелном опадајућем низу на основу броја значења које су развиле и то на следећи начин: 1) група глагола синхронизованог кретања; 2) група глагола управљеног кретања; 3) група глагола брзог кретања; 4) група глагола уз помоћ руку и ногу чија се радња одвија у води; 5) група глагола кретања без циља и 6) група глагола кретања помоћу руку и ногу по земљи.

Као нарочито продуктивне показале су се групе глагола синхронизованог кретања, и глагола управљеног кретања, док су остале развиле мањи број значења.

За две првонаведене групе може се рећи да им је семантичка структура проста јер се састоји од архисеме и још једне диференцијалне семе, што потврђује нашу претпоставку да мањи број сема, тј. већа општост глагола доприноси повећаном броју значења које глаголи могу развити. Ове групе глагола способне су да развију метафорично кретање времена и фиктивно кретање, као у примерима: *Такви су били сви генији... и разни други људи који су ишли испред свог времена; Аутопут иде преко Ужица и Златибора.*

Уочено је да се у улози изграђивача простора највише јављају прилизи, синтагме и предлошко-падежне конструкције са месним или временским значењем. У много мањем броју у улози изграђивача простора јавили су се модални глаголи и лична имена (или описи), док везника у улози изграђивача простора у анализираним примерима скоро и да нема. Од четири врста мреже интеграције које су описане у теоријском делу рада, уочено је да се у највећем броју јавио тип једноулазне (једноскопске) мреже интеграција, а да се у мањем броју јавио се тип мреже огледало, док простих и двоулазних типова мреже није било.

Преостале лексичко-семантичке групе глагола кретања поседују семантичку структуру која осим архисеме садржи још и диференцијалне семе „начина кретања?? или „медијума по коме се врши кретање?? што условљава семантичку структуру, доприноси већој специфичности глагола а мањем броју значења која развијају.

Глаголи који припадају овим лексичко-семантичким подгрупама нису развиле

значење фиктивног кретања, нити метафоричног кретања времена. Осим основног значења успели су да развију одређен број метафоричних значења попут „бити обилно снабдевен нечим?? код глагола *пливати* (... његова деца пливају у луксузу).

У улози изграђивача простора поново су се у највећем броју јавили прилози, синтагме и предлошко-падежне конструкције са месним или временским значењем. Као доминантни тип мреже интеграције издваја се једноулазна мрежа интеграције.

За сваку лексичко-семантичку подгрупу глагола издвојени су главни, прототипични представници. Код синхронизованог кретања као главни представници издвојени су глаголи *кренути* и *ићи* чија се семантичка структура заснива само на архисеми „кретање?? и који имају највећи број значења регистрованих у РМС у односу на друге глаголе.

За глаголе брзог кретања као главни представник издвојен је глагол *трчати* чија се доминантна диференцијална сема заснива на брзини. Он је развио већи број метафоричних значења у односу на друге чланове групе захваљујући изграђивачима простора који су коришћени у датим примерима.

Глаголи *јурити* и *бежати* осим доминантне семе брзине имају и додатну сему „кретати се за неким?? што је додатно утицало на специфичност значења.

Глаголи кретања помоћу руку и ногу по земљи имају само два представника: *бауљати* и *гмизати*.

Глагол *бауљати* као доминантну сему има само начин кретања. Примећено је да се у корпусу јавља у значењима приближнијим групи глагола са бесциљним кретањем.

Подгрупа глагола кретања помоћу руку и ногу по води, такође има само два представника: *пливати* и *ронити*. Њихова семантичка структура заснована је на медијуму, тј. специфичној подлози.

За лексичко-семантичку групу подглагола кретања без циља на основу семантичке структуре и броја значења регистрованих у РМС издвојен је глагол *лутати*. Он се у корпусу јавио и у основном и метафоричном значењу. За њим следи глагол *тумарати* који је такође у корпусу пронађен у примерима у којима је реализовано како основно тако и метафорично значење. Најмањи број значења развио је глагол *базати*.

Последња лексичко-семантичка подгрупа глагола управљеног кретања има једну специфичност у односу на друге подгрупе глагола кретања. Наиме, у претходним групама издвајан је прототипични представник који је развијао већи број значења у односу на друге чланове групе. Међутим, сваки од чланова који се јавио у овој лексичко-семантичкој групи развио је скоро подједнак број значења и она су се показала као изузетно важна из когнитивне перспективе.

У свим лексичко-семантичким подгрупама изузев групе глагола управљеног кретања, главни, тј. прототипични представници датих група развили већи број значења у односу на друге чланове исте лексичко-семантичке подгрупе.

Глаголи кретања показали су се као група речи са богатом полисемантичком структуром. Из угла теорије концептуалне интеграције значење глагола кретања може се посматрати као резултат интеграције двају различита домена, при чему је један домен обавезно структуриран оквиром кретања.

У улози изграчивача простора у највећем броју случајева јављају се прилози попут: *поново, некада, сада, овде, зимус*; затим синтагме као што су: *тим путем, своским улицама, мрачним улицама* и предлошко-падежне конструкције: *у / из + година, у лечење, у то време, у ислам, у јануару...*

Као доминантна врста мреже интеграција јавља се једноулазна мрежа.

1. ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Рад је смислено организован, а садржаји су јасно и прегледно изложени. Литература коришћена у раду је обимна, и укључује домаће и стране ауторе, дескриптивно и теоријски оријентисана истраживања. Кандидаткиња Марија Петровић је сакупила врло обимну грађу и успешно спровела обимно лексиколошко-семантичко истраживање. На више места у тексту, а нарочито у анализи података добијених на основу истраживања и синтези резултата, кандидаткиња је показала одговарајућу способност да дословно и умешно користи прокламоване методе и принципе истраживања који се примењују, пре свега, у когнитивној лингвистици и концептуалној анализи. Кандидаткиња је своју анализу у великој мери на базирала на основним постулатима савремено оријентисане теорије концептуалне интеграције. Кандидат је показао завидну способност разумевања методолошких оквира концептуалне анализе и когнитивне лингвистике.

2. ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

3. КОНАЧНА ОЦЕНА -МАСТЕР РАДА

Рад представља вредан допринос проучавању српског језика, са дескриптивног, теоријског и методолошког становишта. Доноси обиље грађе, од оне која припада публицистичком и разговорном стилу савременог српског језика. Ослањањем на теоријске претпоставке концептуалне интеграције рад обогаћује србистички методолошки инвентар и даје значајан допринос лексиколошким и семантичким проучавањима српског језика. Семантичком анализом глагола кретања доноси и вредне информације о актуелном стању у српском језику.

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ У НИШУ

Број:

10/7-1-4

ИЗВЕШТАЈ О УРАЂЕНОМ МАСТЕР РАДУ

Датум:

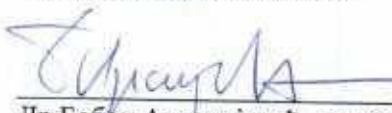
13.02.2014.

VI ПРЕДЛОГ:

На основу укупне оцене тезе, комисија предлаже да се мастер рад прихвати, а кандидату одобри јавна одбрана.

ПОТПИС ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

Др Мирјана Илић, доцент

Др Бобан Арсенијевић, ванредн професор

Др Александра Лончар Раичевић, доцент